

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Indledning

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 2. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360572144/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

fjerne vort Eget fra os saaledes, at vi kan overskue det. Man ser hverken hverken hvad der ligger Øjet altfor nær eller altfor fjernt. Den videnskabelige Literaturbetragtning rækker os ligesom en Kikkert, hvis ene Side forstørrer og hvis anden Side formindsker. Det gjælder om at bruge den saaledes, at vi med den raader Bød paa de Sansbedrag, det naturlige Syn medfører. Hidtil har de forskellige Folkelag i Litterær Henseende staaet hinanden temmelig fjernt og kun i ringe Grad vist sig i Stand til at tilegne sig hinandens Frembringelser. Vil man have et Billede af Forholdet som det er eller var, maa man tænke paa den gamle Fabel om Ræven og Storken. Enhver husker, at Ræven bød Storken til Gæst, men den anrettede alle de lækre Sager, den frembar, paa en flad Tallerken, saaledes at Storken med sit lange Næb næsten Intet kunde faa fat paa. Man véd, hvorledes Storken hævnede sig. Den anrettede sine flydende og faste Spisevarer i en høj langhalset og smalthalset Vase, hvori vel Storkens lange Næb, men ikke Rævens spidse Snude kunde trænge ned. Saaledes har i lange Tider de forskellige Nationer vekselvis været Ræv og Stork for hinanden. En stor Del af den æstetiske Forsknings Opgave er og har været at anrette Storkens Køkken paa Rævens Bordstel og omvendt.

Et Folks Litteratur fremstiller, naar denne Litteratur er fuldstændig, dets Anskuelsers og Følelsers hele Historie. Store Litteraturer, som Englands og Frankrigs, indeholder saaledes et tilstrækkeligt Antal Vidnesbyrd til at man ud fra dem kan bestemme, hvorledes det engelske og franske Folk i ethvert historisk Tidsrum har tænkt og følt. Andre Litteraturer, som f. Eks. den tyske, hvis moderne Tidehvert først begynder midt i forrige Aarhundrede, er formedeft deres Ufuldstændighed meget mindre interessante. Endnu mere gjælder da dette om en saa sen Litteratur som vor egen. At studere det danske Folks hele Følelsesliv igennem den er ikke muligt; dertil har den altfor mange tomme Rum. Der gives lange Tider i vor Litteratur, der ikke har givet sig til Kende ved noget digterisk eller sjælehistorisk Mindesmærke af Betydning. Er der ellers i saadanne Tider blevet tænkt og følt, saa vides det ikke nu. Men dernæst har det været vort lille og afsidesliggende Fædrelands Skæbne, at det ikke paa første Haand har frembragt nogen stor europæisk Aandsbevægelse. Vi har ikke givet Stødet til de store Forandringer, vi har undergaaet dem, *naar* vi ellers har undergaaet

dem. Vi faar f. Eks. Reformationens Tanker fra Tyskland, Revolutionens fra Frankrig. Vor Literatur er som et lille Kapel i en stor Kirke, den har sit Alter, men Hovedalteret findes ikke her. Altsaa ikke nok med, at der er Tider, om hvilke man ikke véd, hvorledes man da har tænkt og følt; der er Tider, hvor man har tænkt og følt, men paa anden Haand, svagere og mattere end andensteds. Saaledes sker det da undertiden, at én af de store europæiske Bevægelser naaer os, en anden ikke. Et Løsen griber os, et andet ikke. Ja undertiden, naar vi slet ikke har været med i Aktionen, hvis brede Bølger først naaede vore sandede Kyster som flade og matte, hænder det, at vi kommer med i Reaktionen.

Et saadant Tilfælde tror jeg har fundet Sted i dette Aarhundrede. Det har været mig paafaldende, og det er dette Indtryk, som har foranlediget mig til de Undersøgelser, der vil blive Genstand for dette Skrift.

Alle véd, hvilken uhyre revolutionær Bevægelse der i Slutningen af det 18de Aarhundrede brød ud over Verden, og hvilke Følger den andensteds medførte i Politik og Literatur. Denne Bevægelse er for mange Omraaders Vedkommende slet ikke naaet til os. Dens aandige Udgangspunkt var Forskningens ubetingede Frihed. Men den frie Tanke, der andensteds optraadte i saa dristige Former og gav sig saa mægtige Udslag, kommer til os kun i den ynkeligt afblegede Form af teologisk Rationalisme. Hegel har sagt de smukke Ord: «Saa længe Solen stod paa Himlens Hvalving og saa længe Planeterne drejede sig om Solen, var det ikke blevet set, at Mennesket havde stillet sig paa den rene Tanke, man kunde sige stillet sig paa Hovedet, og havde søgt at omforme og ophytte hele Virkeligheden efter sit Hoved. Alle tidligere Revolutioner havde havi stedlige Formaal, først denne vilde omskabe Menneskeheden.» Man kan ikke nægte, at vi Danske iagttag Sømmelighed, vi stillede os ikke paa Hovedet. Men da nu denne mægtige Aktion, fremkaldt af den menneskelige Tankes Sejersbevidsthed, den rene Tankes Fanatisme, som enhver stor Strøm, der gaar over sine Bredder, havde fremkaldt Modforholdsregler og Reaktion, da kom vi med i Reaktionen. I alle vore literære Bevægelser fra dette Aarhundredes Begyndelse, i Oehlenschlägers Poesier, i Grundtvigs Prædikener, i Mynsters Taler og Ingemanns Digte er der et stærkt Element af Reaktion mod det 18de Aarhundrede. At en saadan Reaktion kom, var